

مفهوم امنیت در دنیای واقعی مفهومی حیاتی و کاملاً شناخته‌شده برای بشر بوده و هست. در دوران ماقبل تاریخ، امنیت مفهومی کاملاً فیزیکی را شامل می‌شد که عبارت بود از اصول حفظ بقا نظیر امنیت در برابر حملهٔ دیگران یا حیوانات و نیز امنیت تأمین غذا. بتدریج نیازهای دیگری چون امنیت در برابر حوادث طبیعی یا بیماریها و در اختیار داشتن مکانی برای زندگی و استراحت بدون مواجهه با خطر به نیازهای پیشین بشر افزوده شد. با پیشرفت تمدن و شکل‌گیری جوامع، محدودهٔ امنیت ابعاد بسیار گسترده‌تری یافت و با تفکیک حوزهٔ اموال و حقوق شخصی افراد از یکدیگر و از اموال عمومی، و همچنین تعریف قلمروهای ملی و بین‌المللی، بتدریج مفاهیم وسیعی مانند حریم خصوصی، امنیت اجتماعی، امنیت مالی، امنیت سیاسی، امنیت ملی و امنیت اقتصادی را نیز شامل گردید. این مفاهیم گرچه دیگر کاملاً محدود به نیازهای فیزیکی بشر نمی‌شدند، ولی عمده‌تاً تحقق و دستیابی به آنها مستلزم وجود و یا استفاده از محیط‌های واقعی و فیزیکی بود.

لیکن جهان در دهه‌های اخیر و بویژه در پنج سال گذشته عرصهٔ تحولات چشمگیری بوده که بسیاری از مناسبات و معادلات پیشین را بطور اساسی دستخوش تغییر نموده است. این تحولات که با محوریت کاربری وسیع از فناوری اطلاعات و ارتباطات امکانپذیر شده، از کاربرد رایانه به عنوان ابزار خودکارسازی (Automation) و افزایش بهره‌وری آغاز گردیده و اکنون با تکامل کاربری آن در ایجاد فضای هم‌افزایی مشارکتی (Collaboration)، عملاً زندگی فردی و اجتماعی بشر را دگرگون ساخته است. به باور بسیاری از صاحب‌نظران همانگونه که پیدایش خط و کتابت آنچنان تأثیر شگرفی بر سرنوشت انسان برجای گذاشته که مورخین را برآن داشته تا داستان زندگی بشر بر این کره خاکی را به دوران ماقبل تاریخ و تاریخ تقسیم نمایند، ورود به فضای مجازی حاصل از فناوری نوین اطلاعات و ارتباطات نیز دورهٔ جدیدی از تمدن بشری را رقم زده، بنحوی که انقلاب عصر اطلاعات شیوهٔ اندیشه، تولید، مصرف، تجارت، مدیریت، ارتباط، جنگ و حتی دینداری و عشق‌ورزی را دگرگون ساخته است.

این تحول بزرگ الزامات و تبعات فراوانی را به همراه داشته که از مهمترین آنها بوجود آمدن مفاهیم نوین امنیت مجازی یا امنیت در فضای سایبر می‌باشد. با تغییری که در اطلاق عبارت "شبکهٔ رایانه‌ای" از یک شبکهٔ کوچک کارگروهی به شبکه‌ای گسترده و جهانی (اینترنت) واقع گردیده، و با توجه به رشد روزافزون تعاملات و تبادلتهای که روی شبکه‌های رایانه‌ای صورت می‌پذیرد، نیاز به نظام‌های حفاظت و امنیت الکترونیکی جهت ضمانت مبادلات و ایجاد تعهد قانونی برای طرفهای دخیل در مبادله بسیار حیاتی است. نظام‌هایی مشتمل بر قوانین، روشها، استانداردها و ابزارهایی که حتی از عقود متداول و روشهای سنتی تعهدآورتر بوده و ضمناً امنیت و خصوصی بودن اطلاعات حساس مبادله‌شده را بیش از پیش تضمین نمایند.

امنیت اطلاعات در محیط‌های مجازی همواره بعنوان یکی از زیرساختها و الزامات اساسی در کاربری توسعه‌ای و فراگیر از ICT مورد تأکید قرار گرفته است. گرچه امنیت مطلق چه در محیط واقعی و چه در فضای مجازی دست‌نیافتنی است، ولی ایجاد سطحی از امنیت که به اندازهٔ کافی و متناسب با نیازها و سرمایه‌گذاری انجام شده باشد تقریباً در تمامی شرایط محیطی امکانپذیر است. تنها با فراهم بودن چنین سطح مطلوبی است که اشخاص حقیقی، سازمانها، شرکتهای خصوصی و ارگانهای دولتی ضمن اعتماد و اطمینان به طرفهای گوناگونی که همگی در یک تبادل الکترونیکی دخیل هستند و احتمالاً هیچگاه یکدیگر را ندیده و نمی‌شناسند، نقش مورد انتظار خود بعنوان گره‌ای مؤثر از این شبکه متعامل و هم‌افزا را ایفا خواهند نمود.

اطمینان از ایمن بودن سرمایه‌های اطلاعاتی و تجهیزات زیرساختی کشور گذشته از ابعاد گسترده امنیت ملی، کلید قفل فرصتهای بی‌شمار تجاری و غیرتجاری جدید اینترنتی است. آنچه مسلم است چالش امنیتی رودرروی کشور عدم دسترسی به فناوری و یا عدم وجود محصولات امنیتی نیست، بلکه سیاستگذاری، فرهنگ‌سازی، بهره‌وری مناسب از منابع موجود و نیز سازگاری آنها به گونه‌ای است که نیاز منحصره‌فرد شبکه و فضای دیجیتالی کشور را تأمین کند. در این راستا توجه به این نکته ضروری

است که معماری امنیت اطلاعات فرآیندی از فرآیندهای جاری در معماری فناوری اطلاعات در سطوح مختلف اعم از ملی و سازمانی است که در این فرآیند به تناسب و نیاز از ابزارهای لازم استفاده خواهد شد. نکته مهم دیگر حاصل از تجارب کشورهای پیشرو حاکی است که امنیت اطلاعات مسأله‌ای فرابخشی است و نیاز به همکاریهای گسترده در این زمینه دارد. این همکاریها هم در سطح ملی و هم در سطح بین‌المللی باید مورد توجه قرار گیرد. تعیین نقشها، وظایف و مسئولیتها از نکات مهمی است که در این همکاریها باید تعریف شوند.

امروزه امنیت فضای دیجیتال وجه تازه‌ای از امنیت ملی هر کشور را به تصویر می‌کشد. امید است که به موازات توسعه سریع کاربری‌های گوناگون فناوری ارتباطات و اطلاعات در زیربخشهای مختلف در پوشش برنامه تکفاه، با شناخت و تعیین زیرساختهای کلیدی کشور که وابستگی حیاتی به اطلاعات دارند و سپس برنامه‌ریزی، سازماندهی و سرمایه‌گذاری مناسب جهت حفاظت از این زیرساختها، مسیر توسعه همه‌جانبه کشور در دستیابی به جامعه دانایی محور هموار گردد.

خوشبختانه در طی سالهای اخیر و پس از تصویب برنامه توسعه و کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات (تکفا) در هیأت دولت که نشان از توجه و بینش مدیریت ارشد کشور در رویکرد نوین به توسعه کشور داشته، مطالعات و بررسیهای فنی برای تمهید نیازهای امنیتی و امنیت در محیطهای رایانه‌ای آغاز شده و رشد سریعی یافته است. نتایج مطالعات کارگروه مرتبط، منجر به شناخت زمینه‌های وسیعتر نیاز گردید و بر این اساس با تصویب هیأت محترم دولت و رئیس محترم جمهور، شورای عالی امنیت محیط رایانه‌ای و اینترنتی کشور با مسئولیت معاون اول محترم رئیس جمهور آغاز به کار کرده است و انشاءالله بزودی نتایج بررسیها و تصمیمات در قالب دستورالعملها و سند ملی امنیت فضای رایانه‌ای کشور اعلام می‌گردد.

دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی در ادامه فعالیت‌های مربوط تلاش دارد تا با تهیه، ترجمه و تألیف مطالب فنی در محیط مناسب نسبت به تقویت دانش موجود کشور در قلمروی فناوری اطلاعات اقدام نماید. کتاب حاضر از جمله اسناد بسیار مفید، جامع و متأخر در قلمرو امنیت فناوری رایانه‌ای است که به دست‌اندرکاران ICT کشور هدیه می‌گردد.

نصرالله جهانگرد

دبیر شورای عالی اطلاع‌رسانی و

نماینده ویژه رئیس جمهور